

1. SLOVENSKI JEZIK IN DISKURZ

- Jezik
  - slovenski jezik
- Diskurz
  - Jezikoslovje = veda o **jeziku**
  - Analiza diskurza
  - Besediloslovje = veda o **besedilu**

2. JEZIK

- = človeku lasten **sistem jezikovnih znakov** in sredstev za njihovo **kombiniranje** za komunikacijo
- = kar **definira človeka** in **skozi** kar **se** ljudje definiramo
- = tudi **sredstvo** našega mišljenja, čustvovanja, ne samo komunikacije
  - Je več kot le za komunikacijo
  - Druge oblike komunikacije (glej 2. točko)
- RELACIJA MED JEZIKOVNIM ZNAKOM IN JEZIKOM:
Vsak jezik je urejen **sistem jezikovni znakov** in tudi urejen **sistem sredstev** in **načel za kombiniranje** jezikovnih znakov.
- JEZIKOVNI ZNAK = binarna **pojavnost**, kjer imamo označevalca in označenca

- o označevalec = arbitraren nabor oz. posamezni elementi jezika

označenec kar poimenujemo

skupaj tvorijo: jezikovni znak

jezikovni znak = označevalec = m-a-č-k-a = m-a-č-k-a

označenec
(pomen/semantika)

'p'

- o jezikovni znak je sestavljen iz:
  - **pomena / semantike**
- **SISTEM = jezik se je razvil v sistem, kjer so jezikovni znaki povezani, vsak nov jezikovni znak se vpne v mrežo/sitem drugih jezikovnih znakov**

3. JEZIK

- ČLOVEŠKI JEZIK:
  - o nekaj, kar smo **naredili** z našo **socializacijo**
  - o nastaja **spontano**
  - o lahko mu rečemo tudi **naravni jezik**
  - o SLOVENSKI JEZIK:
    - Ima jezikovni sistem, ki je drugačen od sistema drugega jezika

- Je vse: knjižni jezik, žargoni, slengi, dialekti
  - Knjižni jezik = je vzpostavljen umetno = umetno ustvarjen jezikovni kod
  - Nosilci slovenskega jezika = tisti, ki ga znajo govorijo, ne samo Slovenci
- UMETNI JEZIK:
    - o jezik, ki ga ljudje **načrtno naredimo**
    - o npr. Esperanto
  - FORMALNI JEZIK:
    - o Nekaj, kar je **pomožni** jezik za vzpostavljanje relacij v različnih **strokah** (npr. v matematiki, računalništvu ...)

4. DISKURZ

- DISKURZ:
  - o = **uporaba jezika** v določenem prostoru in času, na način in s sredstvi, ki nam omogočajo (medsebojno) delovanje, razmišljanje, vrednotenje, izražanje mnenj in stališč ...
  - o = zaključena celota (= diskurz)
  - o = vsak govorni dogodek = družbeno dejanje, to pa je komunikacija
  - o DISKURZNA SKUPNOST:

- = komunikacija, določena s sodelujočimi v diskurzu, torej z uporabo jezika, ki je lastna določeni družbeni skupini
- Zato lahko govorimo o **slovenski diskurzni skupnosti** = vsi, ki uporabljamo slovenščino v diskurzu
- Diskurz je v tem smislu **lahko neenoten z množtvom podkategorij**:
  - Slovenski diskurz = prekmurski diskurz (določen z govorniki prekmurščine), spletni diskurz (določen z uporabniki spleta) ...

5. JEZIKOSLOVJE:

• JEZIKOSLOVJE:

- o = **veda**, ki **opazuje besedilo** (v smislu fonetika, morfologija, leksika sintaksa ...)
- o t. i. **TRADICIONALNO BESEDILOSLOVJE** = veda o črkah oz. fonemih, morfemih ... veda vseh najmanjših delov besed/pojmov
- o prevladujoča jezikoslovska paradigma 20. stoletja = **STRUKTURALIZEM**. Ukvarja se z jezikovno strukturo

• BESEDILOSLOVJE:

- o Posebna **veja jezikoslovja**, ki je preusmerila predmet opazovanja na **besedilo** in ne več na fonetiko, morfologijo, ampak širše
- o preusmeritev preko **predmeta opazovanja**
- o predmet opazovanja = **besedilo**

- TEORIJA DISKURZA:
  - o naredi še korak naprej ...
  - o = opazovanje **jezika v rabi** (še okolje ...)
  - o preusmeritev preko **metodološkega pristopa**
    - metodološki pristop = interdisciplinarni = preusmeritev besediloslovja na **opazovanje jezika v druženi realnosti**, ne samo z metodologijo, ampak tudi s pomočjo drugih ved

6. POGOSTA VPRAŠANJA

Jezikovni sistem

* Kako nastajajo nove besede in stare dobivajo nove pomene? Z nastajanjem novih stvari, ki jih moremo poimenovat. Kako? Spontano, z rabo (pisanjem, govorjenjem, pogovarjanjem, komuniciranjem, z besedili, v diskurzu). Z rabo torej prevzemamo besede iz drugih kultur, jezikov – in to vse je osnova za nastanek novih besed.

□ Vse skupaj pa je **jezikovna raba**. Brez jezikovne rabe ne moremo imeti jezikovnega sistema. Brez rabe ni pomena.

* Osamosvojitve države: ni nujno, da imamo že takrat SSKJ (ker jezika se ne da spraviti v SSKJ v kratkem času. Čeprav je bil jezik že prej pripravljen, formaliran. Ni pa nujno, da je vedno tako. Npr. Ukrajina še zdaj ne more zagotoviti šolstva v ukrajinščini, ker njihov jezik tega še ni sposoben. Naš je bil pač že pred osamosvojitvijo velikokrat uporabljen in dobro formuliran (zaradi literature).

*Kako naj imamo slovenski strokovni/znanstveni jezik, če nimamo slovarja?

Pričakuje se, da imamo najprej slovar (ker brez slovarja naj ne bi

znali uporabljati jezika). To pričakovanje je PRINCIP
DESKRIPCije.

PRESKRIPtIVEN PROCES = na podlagi slovarja zgradimo
podobo jezika

DESKRIPtIVEN PROCES = na podlagi rabe (iz besedil) se
zgradi podoba jezika za slovar.

7. BESEDILO

- ANTIČNA RETORIKA:
  - = **besedilna načela** in **zakonitosti** (neke vrste besedilna predpriprava; kot npr. danes navodila za šolski esej)

- LITERARNA VEDA:
  - = besedilo obravnava z vidika **vrednostih presežkov** (npr. literarnih ali moralnih, ideoloških)

- ZGODOVINA:
  - besedilo kot "**priča**" dogodkov, akterjev ...
  - besedilo kot **odraz realnosti**

- PRAVO:
  - **dokazno gradivo**

- JEZIKOSLOVJE:
  - v **različnih** jezikoslovnih smereh

8. BESEDILO V JEZIKOSLOVJU

- TVORBENO-PRETVORBNA STRUKTURNA DEFINICIJA:

- o **Prenos** strukturne **definicije stavka** na **besedilo**
- o Jedro opazovanja v tej tvorbeno-pretvorni slovnici je **stavek**, ki je sestavljen iz:
S = sam. besedna zveza + glag. besedna zveza

Besedilo pa naj bi bilo **zaporedni niz stavkov**:

$$\text{Besedilo} = S_1 + S_2 + S_3 + S_4 + S_5 \dots$$

* to ni res: ker je besedilo »V grmu tiči zajec!« tudi besedilo □ ker se na nekaj navezuje.

- POMENSKA DEFINICIJA:

- o Le kot **zaporedje pomensko** povezanih **jezikovnih enot**

- PRAGMAJEZIKOSLOVNA DEFINICIJA:

- o Jezik v **rabi**
- o Jezik v rabi, ki **presega trenutnost dvosmerne** komunikacije

9. BESEDILO = PRENOS V NOVO GOVORNO SITUACIJO

* St = stavek

Go = govorec

Izi = niz izrekov i

Pr = prejemnik

Sta: Goa bIzi bPra

Stb: Goa/bbIziPPrb

Če to drži, potem je □ Izi = **besedilo**

10. BESEDILO IN DVOSMERNOST KOMUNIKACIJE

- Besedilo in preseganje govornega dogodka
  - Izločanje dvosmerosti govorne komunikacije
    - Samostojno raziskovalno področje
      - Analiza konverzacije

11. ZDRUŽEVANJE KRITERIJEV

- = so pomenske in strukturne lastnosti besedila ter njegovo vpenjanje v govorno situacijo
  - **Kohezija**
  - **Koherenca**
  - **Namernost**: kakšen je namen govora
  - **Sprejemljivost**: v kolikšni meri prejemnik sprejema besedilo
  - **Informativnost**: količina novih informacij

- o **Situacijskost**: kako situacija vpliva/razdvoumi dvoumno besedilo
- o **Medbesedilnost**: vsa besedila nastajajo na neki podlagi že prej povedanega, na podlagi že nastalih besedil v istem kulturnem kontekstu.

12. UTEMELJITELJI PODROČJA BESEDILOSLOVJA

- **TEUN VAN DIJK**:
  - o V svoji šoli je uvedel **semantiko** = še en kriterij med koherenco in kohezijo (mi pa semantike ne priznavamo)
  - o 1972, **prva monografska študija**
  - o **“Some Aspects of Text Grammars”**
- **MICHAEL A. K. HALLIDAY** (man) in **RAQUIA HASAN** (woman):
  - o 1976, ena najbolj **vplivnih monografij**
  - o **“Cohesion in English”**
- **ROBERT A. De BEAUGRANDE** in **WOLFGANG U. DRESSLER**
  - o **Združevanje različnih kriterijev za opazovanje besedilnosti**: pri opazovanju besedila (kohezije in coherence) ne dodata nič novega, samo dopolnita.

13. BESEDILO V SLOVENISTIKI

- **RAZMERJE DO MIŠLJENJA:**
  - Besedilo je “*eksistencialn/a/ oblik/a/ resnične ali umišljene stvarnosti*”. (Toporišič 1984)
  - Besedilo je “*/n/asledek ali tvorba govornega sporočanja, pri katerem miselna vsebina posameznika v določenem trenutku s pomočjo jezikovnih znamenj dobi posebno (znamenjsko) obliko nastajanja*”. (Toporišič 1992)
- Eni trdijo, da **mišljenja** brez **jezika** ni, da je oboje **povezano**
- Toporišič in drugi mislijo, da je to **dvoje ločeno**, da je besedilo **odraz našega mišljenja** s pomočjo **jezika**, da le slednji le **orodje za izražanje** našega mišljenja.

14. BESEDILO V SLOVENISTIKI

- **KOMUNIKACIJSKI OKVIR:**
  - Besedilo je “*rezultat t. i. govorne dejavnosti, tj. smiselne uporabe jezikovnih prvin za prenos določene količine obvestila*”. (Kunst Gnamuš 1986)
  - Ta definicija želi povedati slednje:
Besedilo = **prenos obvestil, sporočil** (vendar so **več** kot le to, gre za **miselno vsebino**, ki ni nujno prenos sporočila, komunikacija □ glej Toporišiča zgoraj).
- **OBLIKOVNO DEFINIRANA:**

- o “Najmanše besedilo ima obliko enostavčne povedi, /o/bsegovno navzgor /.../ ni omejeno”. (Toporišč 1984)
- o Ta definicija želi povedati slednje:
Besedilo je lahko majhno, veliko ali pa konstantno nastajajoče: **Najmanjše besedilo** (npr. V velikosti enega stvaka oz. 1 izreka: “Au!”) ima obliko **enostavčne povedi** in **ni obsegovno omejeno** (nenehno nastaja; npr. Internetni roman).
  - Ta **definicija povedi** je **bolj pravilna**, kot tista z veliko začetnico in končnim ločilom, ki smo je navajeni (ker: ko govorim, ni ločil). In z **vidika sporočilnosti** je končno ločilo zelo arbitrarno (vsak se po svoje odloča, kako kam dati ločilo – če bi imeli vsi isto besedilo brez ločil, bi vanj različno vstavljali ločila, ker bi pač različno sprejemali informacije).

- **VSEBINSKO ZAMEJI:**

- o To se v slovenistiki prepozno zameji, prepozno se besedilu doda ta vsebinski kriterij
- o *Za besedilo je nujna povezava posameznih delov besedila v vsebinsko celoto* (Toporišič 1992)

15. JEZIKOVNA ZVRSTNOST

- **SOCIALNE IN FUNKCIJSKE ZVRSTI:**

- o **Kaj je zvrst?**
- o V **različnih kulturnih** okoljih so **različni pogledi** na različne **tipe** besedil (nemški, angleški, slovenski, fra. , it. ...). Naš, slovenski pogled se je prenesel s **praške šole**.

16. JEZIKOVNA ZVRSTNOST V SLOVENISTIKI

- **FUNKCIJSKE ZVRSTI:**

- o **Definicija funkcije**
  - Izhodišča (**češka**) teorija jezikovne zvrstnosti opozarja, da gre za **prevladujoče jezikovne funkcije**
- o **Razmerje** med jezikovnim **sistemom** (kot virtualnim sistemom) in jezikovno **rabo**

17. JEZIKOVNA ZVRSTNOST V SLOVENISTIKI

- **ZVRST:**

- o “zaznamuje posamezne pojavne oblike (jezika) velikoobraznega pojma in poimenovanja jezika /.../ Nanaša se na svet jezika (*langue*), za vsako zvrst pa obstajajo seveda tudi besedila s takimi in drugačnimi delnimi značilnostmi. (Toporišič 1977)

- Kar pomeni:
Za uradovavno komunikacijo imamo nek podjezik, za umetnost drug podjezik, za politiko drug podjezik ... **ves jezik ima podjezike**, ti **podjeziki** pa **imajo besedila** napisana v njih.

- RELEVANTNI PARAMETRI OPAZOVANJA:
  - Jezik in njegova “oblika”
  - Udeleženci sporočanja v, t. i. sporočanjejski verigi
  - Deloma tudi lastnosti besedil

- **FUNKCIJSKA ZVRST:**
  - */j/ezikovne značilnosti, lastne vrste besedil za določeno rabo (Tororišič 1992)*

  - Razlika je predvsem v:
    - **besedne (izrazijske)**
    - **skladenjske** značilnosti? – ali imamo res posebno skladnjo za umetnostni (pod)jezik, politični (pod)jezik?
    - delno tudi **obikoslovne** značilnosti

- **JEZIK – BESEDILO – ZVRST (funkcija)**
  - **Nejasno razlikovanje:**

- **Posledica:**

poimenovanja tipa strokovni, publicistični, umetnostni jezik (Toporišič 1984)

- Kar pomeni oz. želi povedati Toporišič:
Da imamo drugačno besedišče, skladnjo, besedni red ...
- V resnici pa imamo **enoten jezikovni sistem**, in imamo drugačna besedila – **izbor besed** v njih je nekoliko drugačen, to je vse. Gre za besedila oz. besedilne vrste, ki so umetnostne, publicistične ... ne za jezik!

- **Izhodiščno v praški šoli:**

izpostavljen funkcijski kriterij, npr.

- predvsem **estetska** funkcija = umetnostno besedilo
- predvsem **vplivanjska** funkcija = publicistično besedilo
- predvsem **spoznavna** funkcija = znanstveno besedilo

o !!! V resnici pa jezik lahko različne funkcije opravlja le v **besedilih!** (že povedano zgoraj)

o Velja pa slednje:

ZVRST = nadpomenka za vse, kar **se pojavlja z isto funkcijo**. Ne govorimo o jeziku, ampak o **besedilih**, in znotraj besedil o različnih **besedilnih vrstah** (ne pa o umetniškem, publicističnem jeziku, itd.)

18. **MEDBESEDILNOST**

19. **KRITERIJI BESEDILNOSTI: SITUACIJSKOST**

20. **KRITERIJI BESEDILNOSTI: SITUACIJSKOST**

- = dejavniki, ki **napravijo besedilo** glede na komunikacijsko **situacijo relevantno**.
- Situacija določa **smisel in rabo besedila**.

o USTAVI

DELO
besedila je

NA
pojavi
CESTI
ga lahko

naša **interpretacija**

odvisna od tega, **kje** se besedilo

(npr. Na cesti; če pa ni na cesti,

Interpretiramo drugače – da moramo
mi

ustaviti delo na cesti ☐).

- Pomeni lahko tole:

Vozniki motornih vozil naj ustavijo svoja vozila, ker se na odseku ceste, ki se mu približujejo, izvajajo cestna dela. Ker je tam cestišče zoženo, bi z nespremenjeno hitrostjo ogrozili sebe, druge udeležence v prometu in delavce na cesti.

To je pravzaprav ista stvar, samo na daljše povedana, zato **ni primerna** za prometni znak. Je pa to tisto, kar si predstavljamo ob situaciji na cesti, ko vidimo prejšnji znak "USTAVI DELO NA CESTI".

- **NE HODI ČEZ PROGO, JE NEVARNO.**

Vmes je **prazno mesto**, ki ga **zapolnimo** glede na **logičnost** med 1. in 2. delom. Zapolnitev, ki jo naredimo, je vzorčno-posledično razmerje (lahko bi bil vmes konektor »ker«).

To je namreč **površinska izraženost**, ni natančna, pušča **prostor za interpretacijo**.

- o **KONEKTORJI** = Elementi, s katerimi **zapolnimo prazna mesta**. Povezujejo, ni pa nujno, da so to vezniki, zato jim rečemo konektorji.
Npr.: ki □ ni veznik.

Poglejmo:

*Odsek ceste, ki se **mu** približujemo, je zaprt.*

»ki« ima **anaforično funkcijo** (= povezovanje nazaj).

Odsek ceste, kateremu se približujemo, je zaprt.

V »kateremu« se združuje **konektorski element** (povezuje) in **anaforična funkcija** (povezovanje nazaj).

- o **VEZNIKI** : imajo lastnost, da **povežejo stavke** med seboj glede na **pomen** in **logično razmerje** med njimi.

»ki« nima niti pomena niti logičnega razmerja. Ni veznik, nihče ne ve, kaj je.

Vseh stvari se pač ne da popredalčkati. Kar ostane, gre v jezikovni koš za smeti (npr. prislov - vse, za kar niso vedeli, kam sodi, je postalo prislov. ... Potem so kar naenkrat izumili členek in postalo je bolj jasno, kaj je

prislov – potem je vse kar ni sodilo nikamor, postalo členek. □)

No, in »ki« je samo in zgolj konektor, ne veznik, ne prislov in ne členek. Konektor. □

21. KRITERIJI BESEDILNOSTI:

SITUACIJSKOST

- **McCain:** A class act ends his campaign on a positive note
  - **Elementi situacijskosti**, v katerih se pojavi McCain na tem posnetku:
    - *Izjave* (»Američani so povedali svoje in so povedali zelo jasno« - šok je bil, da so izgubili z veliko razliko)
    - *Publika* (bela publika, socialno predvidljiva ... kljub temu, da je McCainova kampanja gradila na povprečnem Američanu. Publika, ki se je tam zbrala, je bila izrazito visokega soc. sloja, v luksuznem hotelu, publika popolnoma nasprotna od tiste, na katero so stavili – srednji družbeni razred.

!!! Pazi: če nismo spremljali kampanje, vsega tega ne moremo vedet. Enako je pri prevajanju, če ne poznamo **konteksta** (kulturnega dogajanja prej), ne moremo prav prevesti in prenesti sedanje situacije v drug jezik in je razložiti.

- **Obama:** Winning speech victory
  - **Publika in njegov govor:** označili so ga kot enega najbolj vključujočih govorov (omenja vse: revne, bogate, mlade, stare, bele, temnopolte, španskega izvora, geje, heteroseksualce,

invalide, demokrate ... vse ... kar hočeš, vse je vključil v nagovoru).

22. **KRITERIJI BESEDILNOSTI:** **INFORMATIVNOST**

- = kolikšna je **količina pričakovanosti/nepričakovanosti** oz. **informacij** in v kakšni meri je besedilo **znano** oz. neznano.
- **Vsako besedilo** je informativno
- Informativnost = **kulturno specifična**
Hiša ima dimnik.

Prišli smo v vas, sredi katere je bila cerkev.

Potrdimo skozi primer: za našo kulturo je značilno, da ima hiša dimnike in zato je to za nas neka nizka stopnja informativnosti, **za** koga drugega (**drugo kulturo**, kjer ni dimnikov) pa visoka stopnja informativnosti – ker je to nova in pomembna (zato izpostavljena) informacija. Tudi ko tvorimo besedilo izberemo (pojmovne) informacije, ki se nam zdijo pomembne, ki jih bomo/želimo predstaviti drugim, se pravi informacije, ki jih bomo posredovali pričakovanemu naslovniku.

- **Visoka** informativnost:
  - o **napornejša** obdelava
  - o z vidika novega, **zanimivejša** obdelava

23. **KRITERIJI BESEDILNOSTI:** **NAMERNOST in SPREJEMLJIVOST**

- Oblikovana sta z **vidika** tvorca (namernost) in prejemnika (sprejemljivost). In besedila so spet, glede na kult. prostor, zelo različna.
- **NAMERNOST = hotenje tvorca** besedila, da **jezikovno gradivo** v besedilu **predstavi** koherentno in kohezivno
  - Npr. znanstvena besedila, ki so zelo različna z vidika tvorjenja oz. tvorca v **različnih kulturnih prostorih** (mi in Nemci se ne zanimamo veliko za prejemnika, se ne oziramo nanj, ga čim manj vključujemo v zgodbo ... npr.: angleška besedila pa obratno, in zato so lažje berljiva, ker so oblikovana tako, da bi jih bralci čim lažje razumeli).
- **SPREJEMLJIVOST = pripravljenost sprejemnika** besedila, da **sprejme** zanj relevantno **besedilo** kot kohezivno in koherentno
  - To je odvisno od tega, v kolikšni meri je prejemnik **pripravljen vložiti trud**, da bo **dekodiral** sporočilo oz. se **aktivno vključil** vanj (npr. Peklenska pomaranča; ali pa prekinitve med pogovori).

24. **KRITERIJI BESEDILNOSTI:** **KOHEZIJA in KOHERENCA**

- Najbolj **imanentno besedilna** kriterija besedilnosti
- **Besedilo** kot **potencialno največji jezikovni znak**

- **IMANENTNO BESEDILNA** = govorita o strukturi besedila, ki se tu smatra za potencialno največji jezikovni znak.
- **KOHEZIJA** = zgornji/površinski del jezikovnega znaka = izrazna struktura = besedilna slovnica
- **KOHERENCA** = spodnji/globinski del jezikovnega znaka = pomenska struktura = besedilna semantika
  - Delujeta izrazito v **MEDSEBOJNI SOODVISNOSTI**: če nimamo jezikovnih izrazov, ne moremo govoriti o pomenu in obratno. Tu se kaže to medsebojno razmerje.

25. **KOHEZIJA**

- = način **povezovanja površinskega** besedila
- Besedilni elementi v **medsebojnem razmerju**, ko je **interpretacija** enega **pogojena** z drugim:
  - Šele **navezava** besedilnega elementa **na drug** besedilni element mu **daje** lastno semantiko/**pomen**
  - V besedilu se tako vzpostavi **besedilna vez**

26. **KOHEZIJA**

- TIPI KOHEZIVNIH VEZI:
  - **REFERENČNOST**:

- 2 izraza se pojavljata kot eden na drugega nanašajoč se (referirata)
- **ELIPSA**
- **LEKSIKALNA KOHEZIJA:**
  - Odvisna od elementov, ki tvorijo besedilno vez
  - Gledamo tiste **jezikovne izraze**, ki so besedilno **pomenski** (leksikalni).
Zato govorimo o jezikovnih izrazih, ki so lahko:
    - **Referenčni** (v referenci)
    - **V leksikalni koheziji** (besedilno pomenski)
    - **V elipsi** (izrazno prazni)

27. REFERENČNOST

- **ZUNAJBESEDILNA = DEIKTIČNOST**
  - **Predmetnost** v svetu “razporejena” **deiktično** (prostor)
    - Če pokažem na miško (predmetnost) vemo, da govorimo bodisi o živali ali računalniški opremi □ “tista miška”. Nekaterih stvari pa se ne da deiktirati (pokazati).
  - **Čas nedeiktično strukturiran** (časovne “oporne točke”)
    - Imamo pa časovne oporne točke, ki ne definirajo časa jasno, ne tako natančno kot lahko definiramo prostor s tem, ko kažemo na nekaj.

- **BESEDILNA = KOREFERENČNOST**

- o Glede na **usmerjenost besedilne vezi**

- **ANAFORA:** nanašanje nazaj

Prišel je sosed, ki je nosil rdeč pulover.

Jezikovni element »je« kaže nazaj in ima ničto končnico, kar je dokaz navezovanja nazaj (sem, si, je- Ø, delam, delaš, dela-Ø)

- **KATAFORA:** element pričakovanja. Najprej pomensko prazen element, šele potem pojasnimo

Zamudil sem zaradi tega, ker sem zaspal.

Pomensko prazen jezikovni element je »tega«, nanaša pa se na cel stavek za njim: »ker sem zaspal«.

- o Glede na **vrsto jezikovnih sredstev** v besedilni vezi

- **Osebna**
- **Kazalna:** pojavi se kazalni veznik
- **Primerjalna:** pojavi se primerjalni veznik

28. LEKSIKALNA KOHEZIJA

- **PONOVNA POJAVITEV LEKSEMA:**

- o **Popolna:** ponovi se **ista beseda** ali **nadpomenka**

Klobuk, pokrivalo, klobuk ...

- o **Delna**: spreminja se **besedna vrsta**

Funkcija naraščča, opazujemo naraščanje ...

glagol vs samostalnik

- **POMENSKA MEDLEKSEMSKA RAZMERJA:**

- o **Nad- in podpomenskost**
- o **Meronimija**
- o **Protipomenskost**
- o **“Pomenska družljivost”**: logično besedje oz. *champ lexical* □ (pomensko polje)

Cigareta, prižgati, dim, vonj ...

- **PARAFRAZA**: vstavljanje **drugačnih jezikovnih izrazov** za isti pojem oz. **razlaganje** enega jezikovnega elementa **z drugimi**.

(parafraza = "povedano drugače")

Danska □ nordijska država ...

29. KOHERENCA

- **NAČIN ORGANIZACIJE BESEDILNEGA SVETA** = načini **združevanja pojmov in relacij** v besedilno **celoto**

To pomeni:

Besedilni svet = kako **združujemo pomene** posameznih **leksikalnih elementov, stavkov, v celoti**, ki jo potem imenujemo **besedilo**.

o **Virtualni pomeni** in njihova **aktualizacija** v besedilu

o **KOGNITIVNI PREDPOSTAVKA O "NORMALNOSTI" BESEDILNEGA SVETA:**

- = **relativni** pojem. To pomeni, da ne moremo govoriti o **pričakovanem** medsebojnem sosledju/**povezovanju** določenih **elementov** v **realnosti** in pri tem ne moremo govoriti o koherenci (koheziji?)

Npr. moderni umetniški teksti so prav obratno, zanalašč.

o **POMENSKI OKVIR:**

- = grajen na podlagi **splošnega vedenja** o **pojavitvah** predmetov, dogodkov in stanj:

To pomeni:

Pomenski okvir = okvir, ki ga **tvorijo predvidljivi elementi** in mi med temi elementi izberemo, katere bomo vključili, da nekaj povemo. Izberemo na podlagi tega, kaj je v našem **kulturnem okolju predvidljivo**. Pomenski okvir je **podmnožica** (samo elementi, ki jih izberemo) od **pomenskega polja**.

Predavalnica, stoli, klopi, table, mize ... □ izberemo predvidljive elemente v našem kulturnem okolju: učilnica, miza, stoli